

ISSN 2010-5460

MAKTAB VA HAYOT

ILMIY-METODIK JURNAL

6 / 2020

MUNDARIJA

BOSH MUHARRIR

Liliya Gaynutdinova

TAHRIR HAY'ATI

Amanjol AYAPOV
Boris BLYAXER
Baxodir SOBIROV
Risboy JO'RAYEV
Sevara ZUPARXODJAYEVA
Lola MO'MINOVA
Vahobjon RAJAPOV
Nargiza RAXMONQULOVA
Sherzod SHERMATOV
Shavkat SHARIPOV

Mas'ul kotib

Sayyora Alimxodjayeva

Adabiy muharrir

Sayyora Alimxodjayeva

Kompyuterda terish va dizayn

Mirtohir Xoliqov

Muallifning fikri har doim ham tahririyat fikriga to'g'ri kelavermaydi. Tahririyat maqolalarning uslubiy xatolarini to'g'rilash va qisqartirish huquqini o'zida saqlab qoladi. Tahririyatga yuborilgan maqolalar egasiga qaytarilmaydi va taqriz qilinmaydi.

Mualliflarning familiyasi, ismi, sharifi ularning pasportlari ma'lumotlariga muvofiq holda yoziladi.

Мнение редакции не всегда совпадает с мнением автора. Редакция оставляет за собой право на стилистическую правку и сокращение статей. Присланные в редакцию рукописи не возвращаются и не рецензируются.

Фамилия и инициалы авторов пишутся согласно данным их паспорта.

Muassislar:

O'quvchilarni kasb-hunarga yo'naltirish va psixologik-pedagogik respublika tashxis markazi

«MAKTAB VA HAYOT» M.CH.J.

Jurnaldan ko'chirib bosilganda «MAKTAB VA HAYOT» dan olindi, deb ko'rsatilishi shart.

Jurnal 2001 yildan chiqq boshlagan.

MANZIL:

100095, Toshkent sh.,
Olmazor t., Ziyo ko'chasi, 6A uy.
Tel: (0371) 246-21-02

E-mail: maktabvahayot@sarkor.uz

OBUNA INDEKSI - 1019

- 2 A.B.RADJIYEV. Rahbar xodimlarning malaka oshirishini tashkil etishda ehtiyojlarga asoslanish, uzluksiz ta'lim va o'qitishning kredit-modul tizimi
- 3 L.GAYNUTDINOVA, N.BOYNAZAROVA. Ta'lim tizimida psixologik xizmat samaradorligini oshirish
- 5 K.A.XAYDAROV. Axborot xavfsizligi: yoshlarga ruhiy-informatsion ta'sir
- 7 F.A.AKRAMOVA. O'zbekistonda oilaviy psixologik xizmatning asosiy muammolar
- 9 R.MUSURMANOV. Ota-onaning farzand oldidagi burchi ahdiga vafo qilmoqlikdiri
- 10 A.X.MAXMUDOV, J.N.YAKUBOV, A.T.AXUNJONOV. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida shaxmat o'yinining didaktik imkoniyatlaridan foydalangan holda mantiqiy fikrlashni rivojlantirish
- 12 M.D.GALDIYEVA. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida milliy tarbiya masalalari
- 13 M.N.MUZAFFAROV. Yangi turdagi psixologik qurol: uning bolalarga ruhiy va jismoniy ta'siri
- 14 N.M.DALIMOVA. Yosh avlodni turli destruktiv oqimlardan saqlashdapsixotexnologiyalardan foydalanish
- 16 D.I.LXAMOVA, N.X.VALIYEVA. Bolalarda chap qo'l ustunligi muammosi
- 18 N.A.MIRASHIROVA. Maktabgacha yoshdagi bolalar va boshlang'ich sinf o'quvchilarining psixologik rivojlanishini aniqlashda psixolog kasbiy yetukligining ahamiyati
- 20 M.XALIMOV. Xorijiy davlatlarda o'qituvchilarning diplomdan keyingi ta'limi mazmuni
- 21 T.TOLIPOVA. Boshlang'ich sinf tabiatshunoslik fanini o'qitishga yangicha yondashuv
- 24 N.H.ASLANOVA. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida matnini o'qish va uni tushunish darajasini oshirish usullari
- 25 Z.N.RAHMONOVA. Ma'naviyatning jamiyat va inson hayotidagi ahamiyati
- 27 N.M.KAZIMOVA, G.M.RAHMATULLAYEVA, SH.M.MUXTOROVA. Ta'lim samaradorligini oshirishda animatsiya va multimediyalarning o'rni va ahamiyati
- 28 I.T.AZIMOV, U.E.RAHMATOV, B.I.AZIMOV. O'quvchilarning tarbiyasini shakllantirishda maktab va oilaning hamkorlikdagi roli
- 29 N.X.VOXIDOVA. Ma'naviy va axloqiy ta'limning mazmuni va uni amalga oshirish imkoniyatlari
- 31 X.X.MURATOV. Umumiy o'rta ta'lim maktablarida chizmachilik fanini o'qitishning didaktik imkoniyatlari
- 32 SH.I.NIZAMOVA. Umumiy o'rta ta'lim maktablarini boshqarishda direktorlar iqtisodiy faoliyatini tashkil etish yo'llari
- 34 S.A.BOLTABOYEV. O'yinli texnologiyalar - o'qitishning samarali shakllari sifatida
- 36 R.A.MAMAJONOVA. Xulqi og'uvchanlikni namoyon qiluvchi psixologik xususiyatlar va ularni bartaraf etish yo'llari
- 37 U.SH.ISMATOV. Maktab texnologiya darslarida o'quvchilarning amaliy ko'nikmalarni rivojlantirish metodikasi
- 38 SH.T.XASANOVA. Maktabgacha yoshdagi bolalarda ijodiy qobiliyatni shakllantirishda teatrlashtirilgan o'yinlarning ahamiyati
- 39 T.L.XURVALIYEVA. Maktabgacha yoshdagi bolalarni atrof olam bilan tanishtirishda innovatsion texnologiyalardan foydalanish imkoniyatlari
- 41 S.T.SAMADOVA. Bolaning psixik taraqqiyotida oiladagi ijtimoiy-psixologik muhitning ahamiyati
- 43 O.E.TEPEKOVA. Конструктивная деятельность детей дошкольного возраста и ее особенности

Adabiyotlar

1. A. Abdullayev. "Psixokorreksion trening mashg'ulotlari" (Xulqi og'ishgan o'quvchilar bilan psixologik korreksion-rivojlantiruvchi treninglar). - T.: - 2017.
2. <http://nond-nn.ru/psixo-correction-shkolnikov/>.

3. <http://www.dissercat.com/content/sotsialno-pedagogicheskaya-adaptatsiya-detei-gruppy-riska>.
4. <http://nsportal.ru/vuz/psixologicheskie-nauki/library/2013/03/27/programma-psixokorreksii-emotsionalnoy-sfery-detej>.

MAKTAB TEXNOLOGIYA DARSALARIDA O'QUVCHILARNING AMALIY KO'NIKMALARNI RIVOJLANTIRISH METODIKASI

U.SH.Ismatov, Toshkent viloyati, Chirchiq Davlat Pedagogika instituti "Tasviriy san'at" kafedrasida o'qituvchisi

В данной статье описываются методические рекомендации по развитию практического стимулирования труда на уроках технологии для школьников.

Ключевые слова и понятия: технология, навыки, практическая работа, ручной труд, трудовое обучение, методические рекомендации, творчество.

This article describes methodological recommendations for the development of practical stimulation of labor in technology lessons for schoolchildren.

Key words and concepts: technology, skills, practical work, manual labor, labor training, guidelines, creativity.

Maktab ta'limining hozirgi bosqichida o'quvchilarni mehnatga tayyorlash o'sib kelayotgan avlodning ta'lim va tarbiyasidagi eng zarur masalalardan biridir. Ayniqsa boshlang'ich sinflarda o'quvchilarni mehnatga tayyorlash ularning qiziqishlari, moyilliklar va imkoniyatlariga asoslangan qo'l mehnati hisoblanadi. Shu munosabat bilan mehnat ta'limi jarayoni o'quvchilarda ushbu yosh uchun bilim, mehnat, axloqiy, estetik iqtisodiy-ekologik va aqliy imkoniyatlarni aniq mehnat jarayonlarida rivojlantirishga qaratilgan.

Boshlang'ich sinflarda texnologiya darslari bolalarni har tomonlama kamol toptirishga aqliy va jismoniy, axloqiy va estetik, iqtisodiy va ekologik bilimlarini shakllantirishga va tarbiyalashga qaratilgan bo'lib, dars jarayonida quyidagi ish turlarini o'rgatadi

1. Qog'oz va karton bilan ishlash.
2. Turli materiallar bilan ishlash.
3. Gazlama (tikish va bichish) bilan ishlash.
4. Texnikaga modellashtirish. (qurish-yasash)
5. Qishloq xo'jaligi mehnati.

Texnologiya darslari jarayonida hosil qilingan bilimlar, malakalar va ko'nikmalar maqsadsiz emas, balki insonning asosiy qobiliyati - mehnatga bo'lgan qobiliyatini rivojlantirish vositasi hisoblanadi.

Texnologiya darsining maqsadi - shaxsning turmush tarziga, mehnat madaniyatiga qaratilgan barqaror yo'l yo'riqni qaror toptirish, ijodiy mehnat qilishga, amaliy, a[loqiy va ruhiy tayyorgarlikni amalga oshirish, o'quvchilarni xalq xo'jaligidagi muvaffaqiyatli mehnat faoliyatida zarur bo'lgan ijodiy qobiliyatlarni, aqliy, jismoniy fazilatlarini rivojlantirishdir.

Texnologiya darsi o'zining ish bosqichlarida bolalar, o'smirlar va yoshlarning yoshi, funktsional imkoniyatlarining o'ziga xosligi, ruhiy rivojlanishi, ijtimoiy mavqega muvofiq ravishda ko'p tomonlama yo'nalishga ega bo'lishi lozim. U quyidagilarni taqozo etadi:

- mehnatsevarlikni tarbiyalash, mehnat qilishga ehtiyojni, unga ongli, ijodiy munosabatda bo'lishni, o'z mahoratini doimo takomillastirishga intilishni shakllantirish;
- kasbiy faoliyati uchun ahamiyatli bo'lgan psixo-fizologik funktsiyalarini, shaxsning kasb-korlik jihatidan muhim bo'lgan umumiy va shaxsiy qobiliyatlarini rivojlantirish;
- tanlangan faoliyat sohasiga kasbiy faoliyatni keng politexnik bilim doirasi va kasbiy harakatchanlik bilan birga qo'shgan holda shakllantirish;
- bunyodkorlik faoliyati jarayonida haqiqiy mehnat munosabatlariga kirishi, jamoa mehnatiga ijtimoiy tajriba to'plash;
- shaxsning barcha sohalarida madaniyatni tarbiyalash;
- zamonaviy iqtisodiy bilimlarni egallash, yangicha iqtisodiy tafakkurni, omilkorlikni shakllantirish.
- mustaqillikni, tashabbuskorlikni, ijodkorlikni, muammoli vaziyatlarni ijodiy ravishda hal qilishga hozirlikni shakllantirish.

Mehnat darslarida amaliy ishlarni tashkil etish. Jamiyatda har bir kishi qaysi sohada ish yuritmasin, mehnat jarayonida go'zallik va nafislikni ko'ra olishi va tushuna bilishi kerak. Shu jumladan, boshlang'ich sinf o'quvchilariga mehnat darslarida amaliy ishlarni

o'rgatishda ularga amaliy ishga estetik jihatdan yondashish, atrof-muhitdagi ranglarning turli-tumanligini, tabiat go'zalliklarini mehnat mashg'ulotlari jarayonida o'rgatish muhim hisoblanadi.

Mehnat darslarida amaliy ishlarni bajarishda quyidagi dars ishlanmasining namunasi tavsiya etamiz.

Mavzu: Rangli qog'ozlardan gullar shaklini yasash

1	Darsning maqsadi	<p>1. Ta'limiy maqsad: O'quvchilarga qog'ozni turli shakllarda buklash, qirqish haqida ma'lumotlar berish. Qog'ozni buklab, qirqish orqali gullar shaklini yasashga o'rgatish.</p> <p>2. Tarbiyaviy maqsad: Texnika xavfsizligi qoidalariga rioya qilishga o'rgatish, estetik didni shakllantirish.</p> <p>3. Rivojlantiruvchi maqsad: Qog'ozni turli shakllarda qirqish, buklash ko'nikma va malakalarini shakllantirish</p>
2	Darsning jihozlari	<p>1. Ko'rgazmali vositalar: Qog'ozni turli shakllarda qirqish, buklash usullaridan namunalar, qog'ozdan yasalgan gul namunalar, slaydlar.</p> <p>2. Ko'rgazmali jihozlar: Rangli qog'oz, oq qog'oz, qaychi, qalam, chizg'ich, elim, latta.</p>
3	Dars jarayonini amalga oshirish texnologiyasi	<p>1. Uslub: Og'zaki bayon qilish, tushuntirish, tahlil qilish, aqliy hujum</p> <p>2. Uslub:: Amaliy mashg'ulot, savol-javob</p> <p>3. Baholash: Rag'batlantirish, 5 ballik tizimda baholash</p>
4	Dars jarayonini amalga oshirish bosqichlari	<p>1. Tashkiliy qism: 10 daqiqa A) Darsga hozirlik ko'rish. 3 daqiqa B) Uy vazifasini mustahkamlash 7 daqiqa</p> <p>2. Asosiy qism: 25 daqiqa Aqliy hujum 5 daqiqa Mavzuni bayon qilish 5 daqiqa Amaliy ish 15 daqiqa</p> <p>3. Yakuniy qism: 10 daqiqa O'quvchilar bilimini baholash Uyga vazifa berish</p>

Darsning borishi

- 1. Tashkiliy qism:**
A. Salomlashish,
B. Davomatni aniqlash,
V. Uy vazifasini tekshirish,
D. Ish joyini tayyorlash (kerakli ish qurollari va materiallari bilan ta'minlash)

Asosiy qism

Aqliy hujum

Darsning boshlanishida o'qituvchi o'quvchilarning qog'ozni buklash usullari orqali turli o'yinchoqlar yasashi haqidagi tushunchalarini aqliy hujum yordamida aniqlaydi:

- Darsda qanday ish qurollaridan foydalanamiz?
- Qog'ozni buklash qirqish usulida gullar yasashni bilasizmi?
- Buklash usulida yasalgan qanday o'yinchoqlarni bilasiz?

Yangi mavzu bayoni

O'qituvchi mashg'ulotning boshida qog'oz bilan ishlash mashg'ulotlariga oldindan quyidagicha tayyorgarlik ko'rishini, ya'ni, stolning ustiga qog'oz yozib, qaychi, elim uchun cho'tka, chizg'ich, qalam avtoruchka, old tomonlariga elim qiyqimlar uchun quti ish vaqtida xalaqit bermaydigan qilib rangli qog'oz to'plamini qo'yadilar.

O'qituvchi qog'ozni buklash, qirqish usullari haqida tushuncha beradi. Qog'ozni teng ikkiga, to'rtga, sakkizga buklash orqali gullar shaklini qirqib yasash usullari bilan tanishtiradi. Amaliy mashg'ulot o'qituvchining doimiy nazoratida bo'ladi.

Amaliy ish:

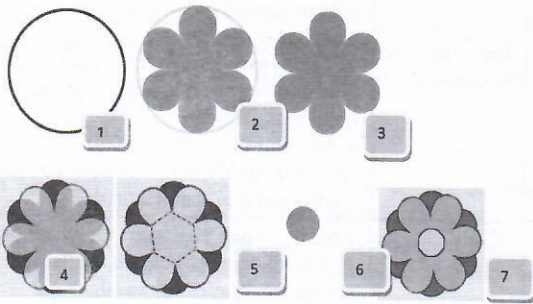
O'qituvchi o'quvchilarga qog'ozni buklash, qirqish orqali gullar shaklini yasashga, qaychi bilan ishlash qoidalarga amal qilib qirqish usullarini ko'rsatib o'rgatadi.

Gullarni qirqish quyidagi bosqichlarda amalga oshiriladi:

1-Bosqich. Rangli qog'oz tanlab olinadi. Rangli qog'ozda doira shaklini chizing.

2-Bosqich. Doira ichida gul rasmini chizib oling.

3-Bosqich. Gul shaklini qirqib oling.

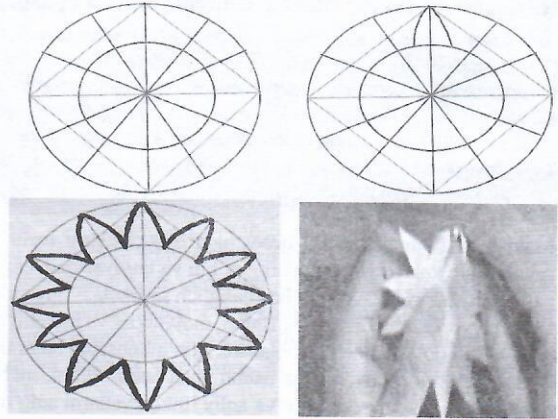
4-5-Bosqich. Gulning rangiga uyg'unlashgan ikkinchi rangli gul qirqib, bir-biriga yelimgang.

6-7-Bosqich. Gullarning o'rtasiga rangli qog'ozda doira qirqib yelimgang.

Darsning yakuniy qismida o'quvchilarning bajargan ishlari tahlil qilinadi. Har bir o'quvchining bajargan ishlari izohlanib baholanadi. Gullarning boshqa turlarini yasab kelish uy vazifasi etib beriladi.

Mashg'ulot yakunida ish o'rinlari tozalanadi.

Qog'ozdan yasalgan gullarning namunasi.

Adabiyotlar

- X.Sanaqulov, D.Xodiyeva "Tabiiy materiallardan amaliy ishlar". - T.: 2009.
- Shumulevich N.M. "Qog'ozdan texnik modellar yasash" - T.: "O'qituvchi" 1989.
- R.Mavlonova "Turtinchi sinfda mehnat darslari". - T.: "O'qituvchi". 1989.
- R.Hasanov, H.Egamov "Tasviriy sa'nat va badiiy mehnat" - T.: "O'qituvchi". 1997.

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARDA IJODIY QOBILIYATNI SHAKLLANTIRISHDA TEATRLASHTIRILGAN O'YINLARNING AHAMIYATI

Sh.T.Xasanova, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti katta o'qituvchisi

В данной статье приводятся мысли о значении театрализованных игр в формировании творческих способностей детей дошкольного возраста.

Ключевые слова и понятия: театр, творческая способность, сказка, герои сказок, персонажи, идеал.

This article discusses the importance of theatrical games in the formation of the creative abilities of preschool children.

Key words and concepts: theater, creativity, fairy tale, heroes of fairy tales, characters, ideal.

Teatr faoliyati bolalar ijodiyotining eng keng tarqalgan turidir. Maktabgacha yoshdagi bolalar uchun har bir adabiy asar yoki ertak har doim axloqiy yo'nalishga ega (do'stlik, mehr-oqibat, halollik, jasorat va boshqalar), ular tufayli ijtimoiy xatti-harakatlar ko'nikmalari shakllanadi. Ertaklar tufayli bola dunyoni nafaqat aqli bilan, balki qalb bilan ham o'rganadi, yaxshilikka ham, yomonlikka ham o'z munosabatini bildiradi. Sevimli qahramonlar ularning ideallariga aylanadi. Aynan bolaning qahramonlarga taqlid qilish qobiliyati tarbiyachi-pedagoglarga teatr faoliyati orqali bolalarga ijobiy ta'sir ko'rsatishga imkon beradi

Teatr faoliyati bolaga muammolarni personaj orqali bilvosita hal qilishga imkon beradi. Bu uyatchanlikni yengishga, o'ziga ishonchni ortishiga olib keladi. U o'yin bilan bog'liq bo'lganligi sababli bola shaxsiga yaqin va tushunarli, chunki u bola tabiatida o'z-o'zidan aks ettiriladi.

Teatr o'yinlari qobiliyatlarini rivojlantiradi, umumiy rivojlanishga

yordam beradi, qiziquvchanlikni namoyon qiladi, ma'lumot va yangi usullarni o'zlashtirish, fikrlashni rivojlantiradi, qat'iyatlilikni shakllantiradi. Bundan tashqari, ushbu o'yinlar ijodiy qobiliyatlarini va ma'naviy ehtiyojlarni rivojlantiradi, o'ziga bo'lgan hurmatni oshiradi.

Teatr faoliyatining ta'lim imkoniyatlari keng. Unda ishtirok etgan bolalar rasmlar, ranglar, tovushlar, mohirlik bilan berilgan savollar orqali atrofda dunyo xilma-xilligi bilan tanishadilar. Teatr ularni o'ylashga, tahlil qilishga, xulosa chiqarishga va umumlashtirishga majbur qiladi. Aqliy rivojlanish nutq bilan chambarchas bog'liq bo'lib, uni yaxshilaydi. Mazkur mashg'ulotlar bola nutqi personajlarga taqlid etish harakati tufayli yaxshilanib boradi. Amalga oshirilgan rol, aytilgan gaplar bolani aniq, qisqa va lo'nda o'z fikrini ifoda etishga o'rgatadi. U o'zining dialogik nutqini, uning grammatik tuzilishini yaxshilaydi

Pedagoglarning o'z ish faoliyatlarida maktabgacha tarbiya yoshidagi bolani tarbiyalash va ta'lim berishda teatrlashtirilgan o'yinlarning

верхностным: они охватывают в первую очередь внешние стороны предметов, явлений, которые затем и воспроизводят в практической деятельности.

Принципиально значимой является и эмоциональная окрашенность детской деятельности, в которой ребёнок свободно может использовать разные материалы, создавать оригинальные образцы. Связь конструирования с повседневной жизнью, с другими видами деятельности (игрой, театром и т.п.) делает его особенно интересным, эмоционально насыщенным и позволяет быть одним из средств самовыражения. Потребность в такой деятельности у детей становится ярко выраженной [4].

Психологи и педагоги отмечают, что конструирование плодотворно влияет на всестороннее развитие личности ребёнка.

Так, Н. Ширяева отмечает, что формирование умственной активности - способности рассуждать, делать логические умозаключения и обосновывать свои решения - имеет большое значение в подготовке детей к обучению в школе [5]. Конструирование - одно из средств решения этой задачи.

Благодаря конструированию у дошкольников формируется способность активно думать, осознанно ставить перед собой задачи и находить пути их решения. При этом ребёнок

производит необходимые умственные операции, проверяя их практикой. У него развивается также творческое воображение, что немаловажно для любой деятельности, как в детском саду, так и в школе.

Литература

1. Кудрявцев Т.В., Фарафонова Э.А. Психологические основы подготовки учащихся к труду и выбору профессии // Школа и труд / Под ред. П.Р. Атутова, В.А. Кальнея. - М.: 2007.
2. Нечаева, В.Г. Конструирование в детском саду Текст.: методическое пособие для воспитателей / В.Г. Нечаева. - М.: Учпедгиз, 2011. - 160 с.
3. Лиштван З.В. Конструирование Текст. /З.В. Лиштван. - М.: 2011
4. Парамонова Л.А. Теория и методика творческого конструирования в детском саду Текст. /Л.А. Парамонова. М.: Издательский центр «Академия», 2002. — 192 с.
5. Ширяева Н.А. Умственная работоспособность как показатель физического здоровья студентов / Слепова Л.Н., Хаирова Т.Н., Дижонова Л.Б. // Международный журнал экспериментального образования. 2014. № 7 (часть 2). С. 105.

O'zbekiston matbuot va axborot agentligining 2016 yil 27 apreldagi
0037-sonli guvohnomasi bilan ro'yxatga olingan.
Nashriyot hisob tabog'i 5,11.
Bosmaxona manzili: "Nur Ziyo Nashr" XK.
Toshkent shahar, Matbuotchilar ko'chasi, 18-uy. Buyurtma №09-11
Bosishga ruxsat etildi 09.11.2020. Formati 60x84, 1/8.
Shartli hisob tabog'i 5,5. Adadi 545 nusxada.